

Sămănătorul

Revistă Săptămînală

Supt îngrijirea d-lor :

AUREL C. POPOVICI

PENTRU PARTEA POLITICĂ.

D. ANGHEL, ST. D. IOSIF, M. SADOVEANU, C. SANDU-ALDEA, ION SCURTU

PENTRU PARTEA LITERARĂ.

G. M. MURGOCI

PENTRU PARTEA ȘTIINȚIFICĂ.

Sumarul :

AUREL C. POPOVICI. — Spre democrație „tot mai largă“.

C. N. SUSEANU. — Pribeagul (poezie).

V. SAVEL. — Vanzătorul de ziare (nuvelă).

I. VOLBURĂ. — Reverie (poezie).

OMBRU. — Are pământ (schiță).

C. F. — Torquato Tasso act. II Scena I.

CONST. S. SPIRESCU. — Pe căi piezișe.

AUREL C. POPOVICI. — Polemica. cu d. C. Stere.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

B-dul ACADEMIEI No. 3. — Str. EDGAR QUINET No. 4.

BUCUREȘTI

EXEMPLARUL :

În țară . . . 20 bani

În străinătate 25 „

ABONAMENTUL ANUAL :

În țară . . . 10 lei

În străinătate . 12 „

„MINERVA“

INSTITUT DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURA
BUCUREȘTI. — Bd. Academiei, 3.

A apărut :

Constanța Pitorească

Cu împrejurimile ei

Călăuză descriptivă cu ilustrații

DE

IOAN ADAM

LEI: 2.—

BIBLIOTECA „MINERVEI“ No. 1

Duduia Margareta

DE

MIHAIL SADOVEANU

Numărul: 30 Bani.

Opere complete

VOLUMUL II

DE

AL. I. ODOBESCU

LEI: 1.50

De vânzare la toate librăriile

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA
B-dul Academiei, 3,
Strada Edgar Quinet, No. 4.
BUCURBȘTI

ABONAMENTUL ANUAL
În țară 10 lei
În străinătate 12 »

SPRE DEMOCRAȚIE „TOT MAI LARGĂ“...

MAI ALES ÎN ATENȚIA D-LUI C. STERE ȘI A ZIARULUI «VIITORUL»

I.

Maî bine facem din Franța
un cimitir, decît să nu o reformăm
după ideile noastre.

Jacobinul CARRIER

Puțini oameni politici înțeleg enorma importanță ce rezidă într'o obiectivă lămurire a teoriei democratice. Convingerea mea nestrămutată este că toată existența și mai ales tot viitorul unui popor atîrnă astăzi dela destoinicia celor ce-l conduc de a se feri ei înșiși și a-l feri pe el de a cădea în prăpastia democrației radicale. Imî dau perfect de bine seamă ce zic cînd susțin că, mai ales pentru națiuni tinere, democrația radicală e moarte apropiată, moarte sigură.

Am susținut pînă acum între altele, și susțin, că o democrație «adevărată» nu există de fapt nicăeri în lume, și că o țară, chiar și numai luptînd mereu și cu aprindere spre a deveni din ce în ce mai democratică, — în sensul *real* al cuvîntului, — se apropie fatalmente de soluție politică și națională. N'am putut da pînă acum decît o infinitezimală parte din argumentele pe care imî întemeiez convingerea mea, căci puțin, foarte puțin se poate spune în cite un articol de cîteva pagini, iar pentru o dezvoltare sistematică nu am aici nici spațiu suficient și nici timpul necesar.

Pînă una alta, diferiți herolzi ai democrației radicale caută s'o apere de neînsemnatele mele articole. Rînd pe rînd apare cite unul din ei în arena publicisticeî, îmbrăcat în zale de hîrtie tipărită și înarmat cu o lungă lance de — carton. Staū singur în fața lor. Iar pentru ei, chestiunea nu e pe lămurire științifică și convingere, ci pe interese practice de politică militantă, de partid. Grea luptă «literară». — Căci vorbim, fiecare, în altă limbă. Cum o să ne înțelegem? E imposibil. Și de aceea, pentru ei, toată discuțiunea se reduce la loviturî de orice fel în mine.

— Ele nu mă rănesc; căci armele de mucava nu sînt arme. Ele numai seamănă cu armele; nu sînt decît simple jucării pentru copii — politici. Dar adversarii mei scot stuigăte de luptă pătimașă, personală, crișnesc din dinți și mă înjură. Ieri prietină bună, azi dușmană fără nici o dreaptă judecată! Și cum eă tăcusem multă vreme și nu răspundeam la injurătură, ci mă mărgineam a le rupe «armele», injurăturile se înmulțeau, deveneau tot mai — democratice, intervertirile tot mai îndrăznețe, dar și neputința lor de a lupta cu ideii tot mai lamentabilă. Așa de pildă d. Stere declară acum că nu mai discută cu mine!... Nu. Deoarece probabil *eii* aș fi fost acela care am început să fac personalități! *Eii*, care *dovedisem* publicului nostru cititor, într'un capitol special¹⁾, cu citate din chiar articolul *dintii* al d. Stere, *cum începuse* d-sa discuția! Și dintru începutul polemiceii, cînd îmi da lecții — d. Stere mie — despre «*gîndirea cinstită*», și pînă astăzi, în *toate* articolele d-sale mișună trivialitățile, patentele neadevăruri, intervertirile intenționate și injuriile la adresa mea! Am tăcut un timp. Dar neapărat că și răbdarea mea are margini. Și de aceea, în cele din urmă, i-am răspuns și eă *cu propria d-sale urbanitate*, cu aceleași expresiuni, la toată doxosofia și doxomania d-sale fără bază. Și iată-l retras de pe cimpul de luptă! *Ave, triumphator, morituri te salutant!*...

Acum însă, după «*Adevărul și «Voința Națională*», un nou aliat al d-lui Stere mă ia de scurt: ziarul «*Viitorul*». D. Stere de mult mă tot recomandă atenționii «*boborului*», numindu-mă, dintru început, reacționar. Asta-mi reamintește o plastică comparație la Taine: «*Inchipuiți-vă o desbatere între doi oameni, dintre cari unul judecă cum trebuie, iar celalt nu știe decît să declame, dar care, întilnind în drumul să *un dogue enorme*, — l'a lingușit, l'a adimenit și il ia cu sine de ajutor. Pentru zăvod, argumentele bune nu sînt decît hîrtie înegrită sau zgomot în văzduh; cu ochii aprinși și îndreptați asupra stăpînului său vremelnic, el nu așteaptă decît un gest spre a sări asupra adversarului pe care stăpînul il indică*»²⁾.

Într'un articol de fond, de o coloană jumătate — tinărul organ liberal, crezînd și el că liberalism și democratism ar fi concepții politice identice, îmi «*critică*», dintr'o aruncătură de condei, toată argumentația mea din cele vre-o douăzeci de articole de pînă acum... Sînt desolat, firește. Mai ales că argumentele organului cu ilustrațiuni democratice, — probabil că din pricina acestora nu va fi avînd el spațiu

¹⁾ V. «*Sămănătorul*» nr. 23 dela 1 Iunie 1908: «*Obiectivitate și Urbanitate*».

²⁾ Taine, *Les Origines de la France Contemporaine* (Hachette), vol. V. p. 261.

pentru o discuție mai substanțială — sînt de o irecuzabilă forță de convingere pentru fiecare cetitor mai gînditor... Așa de pildă, primul său «argument» e pur și simplu încercarea de a-mi impune o prudentă tăcere — odată și bine. E frumos acest argument. Nu e însă original. L'au mai întrebuițat pe vremuri, cu vîrf și îndesat, și democrații și naționaliștii — de la «Adevărul» contra mea. Iată-l:

«Pină și un frate de peste munți, cărturar cu vază, s'a simțit obligat (!) să părăsească lupta sfîntă ce se dă acolo pentru apărarea neamului și să vină la noi să ne deschidă ochii, să dea alarma contra pericolului cu care ne-ar fi amenințînd progresele democrației. Mai mult: *fratele în chestie (!), în dorința de a ne mîntui (!)*, și-a pus mintea la grea trudă spre a găsi formule (!) pentru o mai bună cîrmuire a țarei în viitor».

Aș putea răspunde la rîndul meu: și eu cunosc un frate de peste Prut, despre care «Viitorul» de asemenea ar putea spune că — «s'a simțit obligat să părăsească lupta sfîntă ce se dă acolo pentru apărarea neamului», și care «a venit la noi să ne deschidă ochii contra pericolului» cu care «reacțiunea» ne amenință... Mai mult: «și fratele în chestie, în dorința de a ne mîntui» caută «formule» (!) de asemenea natură... Toată deosebirea este că «fratele de peste Prut» nu dusesese o luptă sfîntă națională acolo, ci o luptă sfîntă democratică — cosmopolită; «fratele de peste munți» însă, susține și azi *ca totdeauna, aceeași politică națională romînească* ce respectă libertatea poporului, libertatea pentru *desvoltarea sa firească*, în conformitate cu religiunea și limba sa străbună, cu datinele și obiceiurile, cu credințele și tradițiile sale seculare, cu toată firea sa distinctă, națională, cu geniul său. Și mai este o deosebire de influențe. «Fratele de peste Prut» vrea să ne «mîntuească» cu teorii ușoare și amăgitoare, franco-nihiliste-evreiești, iar «fratele de peste munți» cu învățăături cam «plicticoase» din pățania altora, cu idei mai cumpătate, mai pozitive, cu idei luate din practica vieții istorice a unor națiuni de mult apuse, precum și a unora din cele mai chibzuite din ziua de azi, cum sînt Englezii și Germanii, nu însă după gura politicianilor lor degenerați de astăzi, ci după faptele celor mai de seamă reprezentanți ai lor, cu idei luate și dela Francezi, — da, dar dela Francezi ceva mai gînditori și mai înțelepți ca Rousseau, ca Danton și Robespierre, Clémenceau, Jaurès și Hervé.

«Viitorul» nu-î drept și nu-î leal. Mai întîiu că el nu poate ști dacă eu am părăsit sau nu — «lupta sfîntă pentru apărarea neamului». Și apoi chestia e de ordin personal. E treaba mea. Mă privește exclusiv pe mine personal, conștiința, putința și voința mea individuală. N'as avea să dau nici o socoteală; nimănu-î pe lume. Fiecare Romîn luptă

după cum simte și pricepe, el însuși, lupta națională; cu inima lui, cu mintea lui; nu cu a altora; luptă după cât îl iartă puterile și după cum îi dictează sentimentul său de datorie. Apoi eu cunosc azi oameni cari luptă grozav pentru «apărarea neamului», — făcînd de pildă zilnic o gălăgie infernală cu titanicele lor «concepții», discursuri și sforări, cu liliputanicele lor isprăvuri. Și cunosc iarăș oameni, cari cu adevărat pentru *neam* au luptat și luptă, o viața întregă; dar fără a face mereu protestații de dragoste pentru popor, fără declamații, fără a linguși și înșela poporul; și mai ales fără a-i vîna sufragiile și, prin ele, locușoare de deputați, portofoliu de ministrii și brilante situații materiale. Cunosc oameni cari de mult ar fi putut să intre în Parlament și să ajungă pe banca ministerială, sau să-și fi agonisit, cu băvbăteasca lor destoinicie, bogății considerabile, rente de zeci de mii de lei pe an, — *dacă ar fi voit*.

Dacă ar fi voit să părăsească lupta pentru neam; dacă și-ar fi pus și ei, ca mai toată lumea ceialaltă, toată dragostea și puterea lor de muncă, toată inteligența și voința lor de fer ca să «parvie», ca să facă treabă pentru sine, personal, pentru vanitatea lor. Dar n'au voit să părăsească lupta. Au luptat și luptă pentru neam, cum puținii vor fi luptînd din ceî ce zilnic nu fac decît a poporului «fericire»... Luptă cum pot pentru neam, și zilnic măi luptă și cu mizeria și—tac; resemnați de mult și mulțumiți, dacă prin hamalicul lor profesional, prost plătit, își pot hrăni copiii de azi pe mine; și toate acestea, pentru că gîndul lor tot și farmecul tot al vieții lor e în lupta pentru neam, pentru existența și viitorul lui, pentru mărirea lui ce ar putea veni, cînd ei nu vor măi fi. Vor fi și între Romîni asemenea oameni. În orî ce cas, «Viitorul» nu e drept și nu-i leal cînd se amestică în conștiința mea căutînd să-mi dea — el mie — note de conduită publică, națională.

Dar «Viitorul» nu-i nici prudent, nici prevăzător. Căci a atins aici o chestie pe care nu o cunoaște de loc; nici măcar din punctul de vedere al partidului pe care-l servește; o chestie delicată, foarte delicată, nu însă pentru — mine!... Dacă aș avea și eu tactul «Viitorului», puteam de mult să-l întreb *eu* pe el, și cu adînc temeiu: de ce d. Dimitrie Sturdza «a părăsit lupta sfîntă pentru neam» — chestia noastră națională? Căci d-sa *intr'adevăr* a părăsit-o; *a mărturisit-o însuși*; lucrul e de notorietate publică; și de ani de-arîndul nimeni nu-l măi contestă, după «dezvălirile» mele de acum zece ani... Și aș putea să pun, Doamne, multe alte chestii, de extremă importanță și *actualissime*, — cînd mi se aruncă în față o mustrare că *eu* aș fi părăsit lupta pentru neam. Știe «Viitorul», bănuiește el măcar, ce chestie

gravă zgîndărește —? Să ia informațiuni — iar până atunci: à bon entendeur, salut!

* * *

«Viitorul», ca și d. Stere, e jenat, precum se vede, de articolele mele. Pare că le ar primejdui speranța de-a cîștiga procesul pentru democrația radicală. Într'o piesă a lui Dryden, un judecător stă să decidă un proces, după ce ascultase numai o parte. Fiind însă nevoit să asculte și pe un martor contrar, exclamă supărat: Ei poftim! Făcuși o ispravă! Adineaori chestia era lămurită, discuția încheiată. Trebuia să mai vii și d-ta s'o încurci!...

Am criticat democrația radicală. M'am pronunțat într'o chestiune de filosofie politică; nu de politică militantă. Apoi eu știam că în Țara Românească nu există, pînă astăzi, un partid al democrației radicale. Eu știu că în țară există un partid liberal, unul conservator și unul conservator-democrat-radical. Nici unul dintre ele nu s'a pronunțat, pînă astăzi, în mod oficial pentru democrația radicală sau socială despre a cărei teorie vorbesc eu. Adevărat, sufragiul universal e o revendicare democratică radicală. Dar partidul liberal îl consideră ca un *ideal* îndepărtat!... Apoi acest *ideal* singur nu constituie încă democrația radicală însăși. Mai mult: sufragiul universal există de patruzeci de ani în imperiul german, dar mi se pare că nimănui nu i-a trecut încă prin gînd să susțină că din această cauză Germania ar fi deja un Stat democratic-radical. Că ea a făcut un pas mare — pe care dealtcum cei mai de seamă Nemți îl regretă azi adînc, — că a alunecat pe povîrnișul democrației, da, este exact; dar pînă la introducerea unui regim democratic în Germania cred că este o distanță enormă, cită vreme dezvoltarea firească a lucrurilor de acolo nu va fi împinsă, în mod brusc, bunăoară printr'o revoluție, în acest sens. Ș'apoi Napoleon III n'a fost și el un admirator al sufragiului universal?.. Nu știu însă ca cineva, din oamenii serioși și independenți, să-l fi considerat democrat adevărat. Dar de aici s'ar putea deduce că, prin urmare, sufragiul universal e o măsură inofensivă pentru toate Statele? Adevărul e că sufragiul universal duce Statele, mai curînd sau mai tirziu, cînd la cesarism, cînd la democrație radicală și prin ea la peire.

Dacă, cu toate acestea, «Viitorul» pledează și el pentru o democrație tot mai largă, tot mai radicală, confundînd-o cu liberalismul — îl privește. E aceiași confuzie ce domnește și în ideile d-lui Stere. De altfel, această încurcătură de concepțiuni nu o comit în ziua

de azi numai dumnealor, ea există mai pretutindene. Și de aceea înțeleg că «Viitorul», ca și d. Stere, vine și el cu argumentul obișnuit, că nimeni nu va, putea rezista acestei idei, pretinse «moderne» și «progresiste». Nu știu cine va rezista sau cine nu. Eū unul cred că proverbul nemțesc, care zice că D-zeu se îngrijește ca arborii să nu crească pînă în cer, — se va adevări și în această chestie. Asemenea prorocii de gazete, ca și de ale «sociologilor» socialiști, — sînt libere, dar nu constituie un adevăr tocmai «științific» — din punctul de vedere al filosofiei politice.

AUREL C. POPOVICI.

PRIBEAGUL

E gata de plecare călătorul
 Și-i vine-așa de greu să se despartă
 De casa lui cea mică! Frunza moartă
 Așterne-acum în drumul său covorul
 Ūitatei pribegii

Ce-o să'l conducă 'n calea vieții lui
 Ūrsit a fost în lume ca să fie
 Copil pribeg al liniștei pustie,
 Căci nici nu-și mai aduce-amiște-al cui
 A fost și el odat'!

E trist și pare că ar spune multe,
 Cum stă așa privind în zări pierdute,
 Dar frunzele în cale stau tăcute
 Și nu e nimeni cine să 'i asculte
 Povestea de demult.

Coboară ochii 'n semn de umilire,
 Apoi cîntînd spre-a cerului lumină,
 Cu fața luminată și senină
 Incepe-un cîntec tainic de iubire
 Și cîntă-așa pribeg.

N. C. SUSEANU.

VÎNZĂTORUL DE ZIARE

Rîndurile pe care le scriu eu nu vor vedea poate nici-odată lumina zilei. Le scriu totuși pentru mulțumirea mea sufletească de a fi produs ceva în viață. Ca unul ce am trăit printre ziaristi de profesie, care am anunțat în strigăte desperate lumea grăbite de pe străzile Capitalei știrile cele mai senzaționale, care am primit o cultură, sînt par'că în mine o pornire neînfrînată să-mi aștern gîndurile pe hîrtie. Voi face o povestire a vieței mele după toate regulele pe care le-am învățat în cariera mea de ziarist; căci, de și profesiunea mea de vînzător de ziare n'are nici-o legătură cu profesia de ziarist, eu, totuși, mă cred ziarist, sînt și eu o parte, neînsemnată în aparență în redacția ziarelor, foarte însemnată în fond, căci de la modul cum noi, vînzătorii de ziare știm să anunțăm gazeta publicului, depinde în parte succesul cotidian al gazetei. Știe numai Domnul la cite torturi e supusă mintea mea în ceasurile de răgaz, pentru găsirea unui calificativ fiecărei gazete, dacă nu și fiecărei ediții ale aceleiași gazete.

Am doar speranța, dacă nu și teama, că vre-o rudă a mea va da în vi-leag după ce voi muri scrisul meu, singura avuție de altmîntrelea pe care or găsi-o în sipețelul meu, ceia ce are să-i înfurie grozav, căci ei socot că am ban lingă ban.. Dacă în supărarea lor de a nu fi găsit valori, nu vor arde aceste foî, ci, liniștindu-se puțin, vor socoti mai cu folos să le dea ca pe o scriere «foarte interesantă și însemnată» vre-unui indiscret reporter, care face caz totdeauna de discreția sa, o! atunci, atunci... inima-mî saltă de bucurie la fericirea ce voi fi făcut-o indiscretului reporter, și la fericirea de a-mî fi salvat numele de negura uitărei o zi măcar... Ah, o zi, o zi numai de înviere, cînd eu voi fi mort, aruncat ca un cîne în acea frumoasă «Vale a plingerii» unde soarele încălzește cu razele sale mormintele reci ale celor uitați...

I.

Mă numesc Radu Mihaî și m'am născut în București. De părinți nu știu nimic. Nu i-am văzut nici odată, și n'am auzit vorbindu-se de ei nici odată în casa goală, săracă în care am văzut cele dintîi ființe omenești ce se răsteau la mine. Eram urît și de baba bătrînă cu doi colți eșiți înainte prin buze, și de fata acesteia și de fratele ei, și de copilul mic al acestei fete, către care se îndrepta toată dragostea fetei și a babei, care o certa uneori de ușurința cu care

s'a lăsat însărcinată. Pe mine mă băteau toți și se uitați chiorși la mine, din pricina unei însemnări a naturei, care abea mai târziu am priceput că mă pune în afară de rîndul celorlalți oameni. Pe atunci nu-mi dădeam seama, cocoșa din spate era mică și o purtam cu destulă ușurință. Credeam uneori, cînd gîndeam la ea, că o să-mi treacă acea ridicătură din spate, îmi închipuiam că e ceva fatal fiecărui om, și cercam adesea spatele Ilenuței celei mici din leagăn, și rămîneam mirat cînd pipăind simțeam spatele ei drept ca al celorlalți... Odată m'a surprins domnișoara Mari, și m'a bătut, de nu m'am mișcat cîteva zile din ungherul odăei. Zicea că vreau să-i nenorocesc pe Ilenuța, zicea că vreau să-mi fac pereche «cămilei» mele. Și atunci am simțit că eu sînt deosebit de ceilalți, că sînt însemnat pentru totdeauna cu o pată și nu știam a cui e vina.

Aveam poate șeșase ani. Casa de la mahala era umedă, cu ferestrele mici; strada, hleioasă cea mai mare parte a anului, era în ziua aceia de vară plină de praf, în care se jucau veseli copiii mahalagiilor. Eșisem în portița casei pentru prima dată și priveam mirat de zgomotul și de bucuria celorlalți copilași. Cu pași sfioși, lăsînd urme ușurele în praful moale, cercai să mă apropii de acei oameni către care mă simțeam atras și de jocurile lor, și de micimea trupurilor lor, și de risetele lor argintii. Abia m'am apropiat de dinșii și un ris care mă înfioră de rușine, mă încremeni locului. Și deodată din risetele lor gingașe izbucniră spre mine în strigăte sălbatice:

Uite cocoșatu,
Uite nea buzatu...

Mă priveau cu niște ochi, ah, ce ochi răi... Apoi se apropiară de mine și începură a-mi pipăi cocoșa din spate, semnul care mă expunea batjocurei semenilor mei. Apoi, semenii mei m'au trîntit jos, și cu fața în praful pe care-l stropeau lacrimile mele, îmi cărau la pumni în spate, în cocoșa pe care aveau intenția s'o îndrepte. Nu simțeam de loc spatele, «cocoșa», în schimb praful mă înneca, și aș fi rămas acolo încremenit, dacă întîmplarea n'ar fi adus pe acolo, prin ulița aceia, pe un domn bătrîn, căruia făcîndu-i-se milă de mine, goni pe binevoitorii mei semenii de pe cocoșa mea, nelăsîndu-i astfel să-și îndeplinească o sfîntă datorie. Mă ridică de jos, îmi spuse cîteva vorbe blinde, și-mi puse în mină o bucățică de metal rotundă, pe care eu nu puneam nici un preț atuncea, dar despre care aflai abea mai târziu că e un ban de cincî-zeci, pe care mi l-a luat tușa Tuia, zicîndu-mi, că-î bine că-mi cîștig cel puțin hrana pe care ea mi-o dă, făcîndu-mă pentru întia dată să văd foloasele ce puteam trage din exploatarea bogăției mele....

În noaptea aceia tușa Tuia a dormit foarte liniștită.

A doua zi acelaș soare lumina și încălzea cu razele lui mahalaua și căsuțele scunde, umede, uscându-le cite puțin, cercînd să pătrundă vesele în odăițele atit de triste. Pe stradă, în mijlocul prafului moale, Tușa îmi porunci să mă duc la copiii cari se jucau vioi și cari m'au primit cu acelaș alaî ca și erî, încercînd din nou doctoria pe cocoșa spatelui meu. Parcă văd pe semenii mei administrîndu-mî doctoria, parcă văd pe Tușa în pragul porțiței zîmbindu-mî, adică dîndu-mî curaj, și întrebînd strada lungă, dreaptă, nesfirșită de vr'un domn bătrîn și milos care nu mai sosea. Înnaintea ochilor mei se făcea ca o roată mare, mare, și luminoasă, și pe mine mă purtau pe roată... apoi am.eții...

În noaptea aceia Tușa n'a dormit așa de liniștită...

Fratele Ilenuței, un băiat de cincisprezece ani, venea numai noaptea acasă. Ziua era la ucenicie, la *maestrul* Iancu din marginea uliței. Harnic și muncitor, el pricepuse din vreme nevoile vieței, și dîndu-și seamă din vreme de greutățile ei, învăța cu dragoste cizmăria, meserie frumoasă și bănoasă. El se uita puțin la mine; dar eu nu-l perdeam din ochi, căci bun, cum era cu mine, mă făcuse să capăt o mare dragoste pentru dinsul. Vorba lui era domoală și asta-mi ajungea. În mintea mea mijea prietenia pentru acest băiat, pe care-l credeam în stare să facă ghete și să mă învețe și pe mine. Dar visurile mele n'aveau timp să fie faptă, căci într'o dimineață noroasă, într'o duminică dimineață, mă trezii sculat în ghionturî zdravene pe la fâlcî de Tușa, care mă luă de mîna, mă scoase pe porțița mică pe ulița prăfoasă, spunîndu-mî scurt să merg după dînsa. Nu știam ce are de gînd să facă cu mine.

Răcoarea dimineței mă făcea să tremur în tot trupșorul meu uscătiv... Alergam după Tușa, însingerîndu-mî tălpile de colțurile ascuțite ale pietrelor, pe strade necunoscute, pe care începeam să le văd mai bine prin împrăștierea umbrei... Aci case mari cu ferești pină sus, aci curți frumoase. Pe străzi dispăruse praful și pavajul gronțuros, nu mai erau străzi urite ca a noastră. Și lumină într'una și deodată am simțit un fior în mine, o bucurie nestăpînită la cele dintîi raze ale soarelui... M'am așezat într'un maidan, și ce bine-mi era. Mă bătea soarele drept în față, și mă încălzea, și mă făcea să casc și să închid ochii cînd... Tușa mă deșteaptă cu o ploaie de săgetări prin fâlcî. Și începu să-mi dea lecție: să staî cu mina întinsă, să mă schimonosesc la față, să plîng, și să fie mai sigură c'o să plîng, îmi arcui ochii c'o coaje de ceapă, de credeam că mi se iaă vederile. Mă învăță apoi ce să vorbesc și trebuî să-i repet vorbă cu

vorbă plingînd: «Săru' minușuța cuconiță, cincî pa-a-le, săru' mina Domnișorule, ci-ci pa-a...»

Trecu de cîteva orî pe dinaintea mea să audă cum rostesc lecția, apoi se retrase la o depărtare potrivită, de unde mă putea auzi și de unde putea vedea cine mă miluește.

În curînd piața furnică de oameni; unii treceau grăbiți pe lingă mine parcă să mă strivească, alții treceau nepăsători aruncîndu-mi priviri de dispreț. Cucoanele se opreau lingă mine, îmi aruncau banul pentru care mulțumeam cum m'a învățat Tușa, lăsînd în urma lor mirosul plăcut al parfumurilor... Soarele mă încălzea și ochii piroteaū, dar nu adormeam; căci simțeam de la distanță ochii Tușei ca doi cărbuni așintîți asupra mea, și ochii aceia mă înghețau de groază. Așa am strîns de la cucoanele darnice mulți bani mici, albi, pe care-i vărsam din cînd în cînd în palma zbîrcită a Tușei, care-i primea cu un surîs și cu o mulțumire nefîntrecută.

Se făcuse amiază. Soarele mă ardea în creștetul capului; aș fi voit să-mî culc fruntea pe piatra înferbîntată, așa de grea mî-o simțeam, dar nu mă lăsaū ochii mari ai Tușei. Apoi auzii un clopot sunînd rar, bătăi despre a căror rost nu-mî dam seama. În urmă lumea se împrăștiă. În piață negustorii își strîngeau mărfurile, întinzînd pe tărăbi bani mulți, bani albi, spre cari se furișau privirile Tușei. Și pe cînd credeam că lumea se sfîrșește cu mine, așa îmi vuia capul, atunci Tușa îmi luă cu cel din urmă zîmbet de bunătate ultimii bani, și îmi desmorții picioarele mele uscate, pe care abea le tîriam după mersul ei grăbit. Acum străzile erau pustii, acum dogorea căldura nemiloasă a soarelui. Nu știu cînd am ajuns acasă, și am căzut mort în ungherul palatului. Cînd m'am trezit era într'amurg. O dungă de lumină furișată înveselea lucrurile triste din jurul meu, și deodată o mare jale îmi străbătu sufletul, o jale pe care numai copiii chinuiți o simt; apoi se făcu un gol în sufletul meu și izbucni în lacrimi.

În noaptea aceia un zîmbet de fericire a încremenit la colțul buzelor zbîrcite ale Tușei.

De aci înainte soarta mea fu hotărîtă.

În Duminica următoare m'au deșteptat aceleași dezmiertături pe la fălci, și în duminică și sărbători am urmat să-mî cîștig pînea la fel, schimbînd piețele și bisericile. Acu nu mai eram întovărășit de Tușa decît rare orî, cînd mă avîntam în locuri necunoscute. Une orî mă cerca, dispărea cite două-trei ceasuri, apoi, simțeam ca o fulgerare prin mine și cînd îmi întorceam capul vedeam cu groază doi ochi pînditori, pironiți asupra mea.

Dar soarele începea a se ivi tot mai tîrziu la răsărit și zilele se

micșoraū, și odată cu micșorarea lor începură ceasuri grele pentru mine. Zile pline de frig, zile cețoase, zile petrecute în ganguri, de asprimea ploilor. Nu mai *cîștigam* ca înainte, și Tușa era din ce în ce mai nemulțumită de mine. Eram gol, sufeream frigul, foamea, răbdam ocară vre unui înțelept, care-și găsea drept sprijin a filosofiei sale cocoșa mea din spate, care creștea, creștea de-mi cuprindea hăinuțele de căpătat lăsindu-mi peptul descoperit. Și în urgia aceasta de suferinți—ca o alinare venia cîte o zi frumoasă, caldă, zi de ferici-re în care-mi încălzeam trupul și-mi învioram sufletul... Mai ales Ciș-migiul îmi plăcea, mai ales grădina aceasta da farmec închipuirii mele... Copacii mari cu virfurile părăsite de frunzișul care-î încorona, de frunzișul acela misterios, dulce, tainic, primitiv de cîntările cerești păreaū nespus de triști cînd își priveaū podoaba risipită la la poalele lor, pe pămîntul gol, prin picioarele trecătorilor nepăsători... Apa lacului oglindea în ea o lume de povești și avea un farmec dureros. Ochiul meu priveaū... Toate spuneaū inimei dureri mari și totuși mie mi se părea că mă alintă, că-mi îngină cîntece, mie, care nu auzeam alt cîntec și altă vorbă bună... Lăcrămam,.. Noaptea trebuia să-mi caut adăpost. *Acasă* nu mă mai puteam duce, nu cîștigam destul și ori cîtă dragoste aș fi avut pentru copilașul alintat, simțeam ura Tușei, și a Domnișoarei Mari și a fratelui ei acum caldă, și cu care visam odată.

Noaptea dormeam unde se întîmpla. Intrasem în societate acum.

O societate nocturnă, cu sediul în binale, în canalele ce se desfundăū, în curțile fără stăpîn, în casele părăsite. Margenile Bucureș-tiului sînt noaptea un bazar mișcător.

Chinuit așa de existența zilei, de mizeria în care mă zbăteam ne-
contentit, încolți în mine o ură, căci începusem a-mi da seamă de
starea mea și de-a altora, și ajunseseam la ideea că existența mea îmi
e o povară pe care nu o mai puteam duce, povară, care-mi mîncă
toată puterea, vlăguindu-mă, Iată-mă pradă unor astfel de gînduri
negre, gata să schimb viața aceasta cu moartea despre care n'aveam
nici o idee lămurită. În lungile mele vagabondări văzusem cîni și
pisici moarte. Luam vergi ascuțite și le împungeam, observam că nu
mișcă și că nu arată nici un semn de durere și ajunseseam la con-
cluzia că și eu voi fi tot ca ele dac'oî muri, fără simțire, și mă ho-
tării să devin un animal fără simțire.

Dragostea mea, căci aveam și eu una, era Cișmigiul. Mă hotării
într'un amurg să-mi iaū rămas bun de la el. Dar era trist, era po-
somorit, era gol, și vîntul mînios troznea ramură de ramură, iar eu
auzeam un glas plângător, căruia-î răspundea croncănitul ciorilor,

croncănit lugubru. Îmi venea să plîng... De mine s'apropie un bătrîn cu niște ochi albaștri în cearcăne negre pe fața suptă, galbenă, cu peri rari, albi în barbă. Cînd mergea tîra mai mult un picior după cellalt. Cînd se așeză cu un oftat adînc, puse între mine și dînsul un carton mare plin de jurnale.

(Va urma).

VASILE SAVEL.

REVERIE

*E noapte-afară, vijelia își cîntă imnul ei barbar...
Ascult—și simt de la o vreme c'adorm în cînt de samovar,
Și 'n vis mă-apar pustiuri albe ce noaptea singure se 'ngîină,
Cînd luna-î moartă—și tăcerea începe slujba ei păgîină.*

*Singurătatea doarme mută pe vasta 'ntindere pustie,
Visînd la noștile polare din Nordul plin de poezie,
Dar glasul spaimii se trezește, trezînd și sufletul pustiei
Și 'n zări se vede despletită fugînd fantoma vijeliei...*

*De spaimă fug cameleonii și șerpîi groaznici în pămînt,
Nisîpu 'n ceruri se ridică în stîlpi înalți, purtați de vînt
Și 'n zări furtuna răzvrătită își cîntă imnul ei barbar...
—Iar eu mă scol din reverie în cînt plăcut de samovar.*

I. VOLBURĂ.

„ARE PĂMÎNT“

ISTORIE ADEVĂRATĂ

Nu era în sat față mai harnică, mai curată și mai veselă ca Oprica lui Tudor. Cînd era ea la lucru în vie, răsuna dealurile de cîntecele ei. Albă la chip, cu părul auriu și creș, avea o înfățișare cu totul deosebită de celelalte țărance. Flăcăii se întreceau care să o joace mai mult Duminica «la lăutari». Cu toate acestea de cinci ani eșise la horă și nici unul nu o ceruse de nevastă. I se întuneca sufletul bietei fete cînd vedea venind cu «plosca» pe la «suratele» ei, și le vedea cum se mărită pe rînd toate cele de o seamă cu ea.

Deznădăjduită de a tot așepta în van să-î vie peșitorî, Oprica se hotărî să între servitoare ca să-și mai facă și ea din «ale țoale» și să adune ceva parale.

Tocmai plecau la București boerii — proprietarii moșiei — și aveau nevoie de o fată în casă. Oprica se duse la Curte și rugă pe Cuconița să o ia și pe ea.

«Bucuros, Oprico — îi spuse doamna Adina. Dar am auzit că tu te măriți, că te ia Badea care «are drag» de tine».

«Aș! Cuconița fi-ar dragul lui al dracului, nu mă ia, că n'am pământ».

«Cum, și la voi au început flăcăii să nu caute decît zestre?»

«Tii! cuconița, sînt dați dracului ai noștri, mai rău ca boerii». Făcu mult haz Doamna Adina de răspunsurile ei naive și sincere, iar peste cîteva zile o luă și plecă cu ea la București.

Ce se mai minuna biata Oprica de tot ce vedea în Capitală. Cînd trecea un tramvai sau un automobil, alerga de unde ar fi fost și rămînea cu ochii cășcați privind după el. Luminile electrice de pe bulevarde o impresionase la culme. Apoi clădirile mari, străzile îi plăceau și nu se mai sătura admirîndu-le. Cînd văzu bărcile și lebedele de pe lacul Cismegiū, veni acasă ca scoasă din fire.

Nu mai tăcea minunîndu-se de ele. «Ba nu zău, cuconița — întreba mereu — cum or fi mergînd «halea» pe deasupra apeî?»

Era mulțumită Oprica la oraș. Toată ziua lucra și cînta. Uitase și «suratele» și mîhnirea ei că nici un flăcău nu trimisese la ea cu «plosca în pețit».

Veni primăvara. Ciudat lucru însă: înflorirea naturei, ciripitul vioiū al păsărelelor, razele calde și strălucitoare ale soarelui în loc să înveselească și mai mult pe Oprica, ea devenea din zi în zi mai tristă, mai îngîndurată.

«Ce ai, Oprico?» — o întrebă într'o zi doamna Adina — «de ce nu mai cînți?» Fata puse ochii în pământ și nu zise nimic.

«Spune» — inzista stăpîna sa — «orî țî-e dor da satul tău, de ai tăi de acasă?»

Oprica își acoperi fața cu amîndouă mînele și începu a plînge.

Foarte înduioșată, doamna Adina o bătă ușor pe umeri și cu mare blîndețe îi spuse: «Pricep dorul tău, fată dragă; iacă mai avem o lună și mergem la țară».

Oprica plînsese atunci mai cu hohot, ceea ce intrigă mult pe doamna Adina și ea căută să pătrundă în sufletul fetei spre a afla cauza adevărată a acestor lacrimi. A rămas ca trăznită cînd a aflat.

Vai! nenorocita Oprica se temea să dea ochii cu ai săi, era sigură că tot satul are s'o arate cu degetul.

De acum s'a sfîrșit orî ce speranță de măritat. Cine avea s'o mai ia cu copil?...

Trecu vara, veni iar toamna și dealurile nu mai răsunară de cîntecele Oprichei.

Ea nu se arăta pe nicăeri, nici la horă, nici la lucrul viei, nici măcar la fîntînă să ia apă. Fetele vorbeau de ea cu dispreț, flăcăii o compătumeau și făceau fel de fel de glume pe socoteala ei.

«Ce se face Oprica?» întrebă într'o zi Doamna Adina pe o țărăncă. «Are o fetiță» i se răspunse și multă vreme după aceea nu mai auzise vorbindu-se de ea. Altă dată îi trimise vorbă că dorește s'o vadă, dar fata tot nu apăruse. Spunea că îi e rușine să vie la curte cu copilul în brațe.

Era timpul culesului. O toamnă frumoasă dăruită cu mult soare, însă foarte rece. Flăcăii și fetele, ca să se încălzească, alergau pe coastă cu hârdaiele pline de struguri.

Doamna Adina, ca de obicei, stătea la cules o parte din zi printre culegătoare, vorbind cînd cu una cînd cu alta, interesându-se de viața lor caznică, de copii lor, de păsurile fiecăreia.

Îi plăcea să știe care din fetele ce cunoștea, avea să se mărite și cu ce flăcău. Cînd era o fată harnică, cu purtări bune și cinstită, îi trimetea totdeauna un dar de nuntă.

Cum apăru în vie în ziua aceia o culegătoare, îi strigă :

«Cuconiță, ghici a cui e nunta peste două săptămîni?» De unde să ghicească. Erau atîtea fete de măritat în sat. — «A Oprichei, Cuconiță».

«Ei, lăsați gluma, — le spuse doamna Adina. — «De ce vă rîdeți de nenorocirea bieteii fete».

«Nu, zău nu glumim, cuconiță, e adevărat».

Un flăcău de la hîrdău explică că i-a lăsat un unchiu care a murit patru pogoane de pămînt.

«Bine, dar copilul?» zise mirată doamna Adina.

Un alt flăcău spuse că nu face nimic, copilul șade doar în troacă, nu cere mîncare, nu cere nimic.

Ce bună filosofie! — se gîndi doamna Adina. Era acum foarte curioasă să știe ce flăcău vrea să o ia cu copil. Îi spuseră mai mulți de-odată că Badea cu care eșise vorba și anul trecut.

Tocmai suia coasta Badea cu hîrdăul gol pe umeri.

«Bine Badeo, de ce nu luași pe Oprica toamna trecută cînd n'avea copil?» îl întimpină doamna Adina cum ajunsese în deal.

«Apoi vezi dumneata, cuconiță — răspunse țăranul nepăsător — mă bucur și eu acum, «dec... că are pămînt!»

OMBRA.

TORQUATO TASSO

— DE GOETHE —

ACTUL II, SCENA VI ¹⁾.*Alfons. Ceî dinainte.*

- ALFONS. De ce v'ați luat la luptă-așa de-odată?
- ANTONIO. O, prințul meu, tu vezi că-s liniștit —
Iar el cuprins de-o furie nebună.
- TASSO. Întocmai ca pe-un zeu eu te ador,
Căci tu m'atrageți cu-o singură privire.
- ALFONS. Vorbește-Antonio, spune-mi Tasso cum
Pătrunse cearta'n casa mea, și cum
Putu'n delirul ei să vă tirască
Pe voi ce sînteți drepti și înțelepți?
Căci — drept vă spun — eu nu știu ce să crez..
- TASSO. Tu nu-l cunoști pe-Antonio — sînt sigur:
Acest bărbat, ținut de înțelept,
Perfid și rău cu mine s'a purtat,
Ca cei lipsiți de-o creștere mai bună.
Mergeam spre el cu inima deschisă
Și-amic să-mi fie 'n urmă l-am rugat,
Dar nu putu să fie liniștit
De cît cînd el tot singele-mi schimbă
În fiere-amară. Iartă-mă c'aici
Tu m'ai găsit de furie cuprins.
A lui e vina, de-am făcut vre-o crimă,
Căci el minia-n mine o aprinse
Și flacăra de care-am fost răniți
- ANTONIO. Avîntul poeziei îl răpește...
Pe mine 'ntîiu, Alfons, m'ai întreat:
Dă-mi voie deci și mie să vorbesc
În urm' acestui falnic orator.
- TASSO. O, spune tot așa cum s'a 'ntimplat!
Și dacă poți, cutează-a reproduce
Naintea-acestui jude gest cu gest!
Din nou acum tu singur te-osîndește.
Eu nu voesc o singură suflare
Din tot ce tu vei spune, să desmint.
- ANTONIO. De ai ceva de spus, atunci vorbește.
De nu, te rog să nu mă întrerupi.
De-s eu acel ce cearta a'nceput-o,
Sau capul ăsta cald? Și cine-a fost

¹ Din pricina rătăcirii manuscrisului prin postă, această scenă se publică ulterior.

Din noi nedrept? A, iată o 'ntrebare
La care simt că n'am să pot răspunde.

TASSO. Eū cred *c'aceasta-î* prima întrebare:
De-a ști anume cine-î vinovat.

ANTONIO. Așa ar zice-o minte mărginită.

ALFONS. Antonio!

ANTONIO. Știu să intru'n voia ta,
O prințul meu, dar fă-l să tac'odată!
Cînd voiū sfinși ce am de spus, vorbească.
Și tu vei hotări. Atîta spun:
Că nu-s în drept pe Tasso să-l învinui
Și nici pe mine singur să mă apăr;
Și n'am să cer iertare de la Tasso.
Așa cum e — el nu e încă liber.
De-o lege aspr-acum e stăpînit,
Și numai tu, de ea, îl vei scăpa.
În locul ăst-aici, m'a ațîțat
Și-abia nainte-ți spada și-a ascuns-o.
Și-aici la timp de n'ai fi fost, Alfons,
Aș fi acum eu însu-mi vinovat,
Și'n fața ta aș sta, ca el, smerit.

ALFONS. (Luî Tasso). Atunci...

TASSO. Stăpîne, sufletu-mi mă iartă
Și fără îndoială că și-al tău.
E-adevărat că spad-am tras-o. Dar...
Tu nici nu știî cu cîtă răutate
Prin vorbe-alese bine m'a rănî;
Și dinții lui ce iute îmi vărsară
Otrava lor, și cum din ce în ce
Mînia 'n mine, astfel o aprinse!
Și-așa m'a 'mpins, nepăsător și rece,
La cea din urmă margine-a răbdării.
O, nu-l cunoști și 'n veci nu-l vei cunoaște!
Îi dam ca dar frumoasa prietenie —
Iar el călcă'n picioare darul meu.
Și de-aș fi fost atunci nepăsător,
Eū n'aș fi demn acuma să măî stau
Naintea ta. Și de-am uitat și legea
Și locul ăsta, iartă-mă, Alfons!
În nici o parte-a lumii n'aș putea
Să 'ndur supus insulta și 'njosirea,
Și dacă eū — ori unde m'aș găsi —
O clipă doar de tine-mi voiū uita —
Atunci pe veci alungă-mă de aici!

ANTONIO. Ușor ce-și poartă omul ăsta vina

Și-și scutură greșelele ca praful!
 Ar fi de ce aicea să te miri
 De n'ai cunoaște farmecul poeziei
 Ce vrea cu tot ce e cu neputință
 De-apururi să se joace. Însă tu,
 O prințul meu, și servitorii tăi,
 La fel veți judeca această raptă?
 N'aș crede-așa ceva. Căci ocrotirea
 Un prinț și-o 'ntinde-asupra ta atunci
 Când tu de el te-aproprii ca de-un zeu.
 Și ori ce patimi mari se potolesc
 Pe pragul lui, ca 'n sfintele altare.
 Aicea spada 'n veci nu scînteiază
 Și 'n veci nu scapă-aicea vre-o insultă
 Și cel rănit nu cere răzbunare.
 I-ajung miniei vastele cîmpii...
 Aici nu-s lași ce-amenință și fug.
 Strămoșii tăi zidir'aceste ziduri,
 Să-și ducă viața 'n liniște și cinste,
 Și pacea 'nțelepțește o păstrare
 Prin cele mai grozave pedepsiri,
 Căci moartea chiar primea cel vinovat.
 De nimeni seam' atunci nu se ținea
 Și mila-atunci nu 'nduioșa dreptatea.
 Și chiar cel vinovat se 'nfricoșa.
 Acum în urm-acestei păci aici
 Apare iar o furie turbată.
 Stăpîne, dă pedeapsa meritată!
 Căci cine-și poate face datoria,
 De nu îl ia supt sfînta-î ocrotire
 Un prinț ce știe legea s'o respecte?
 Alfons. Mai mult de cît puteți să-mi spuneți voi,
 Gîndirea mea m'ajută să ascult.
 De n'aș avea acum nimic de spus,
 V'ați fi făcut mai bine datoria.
 Căci nu știu bine ce să cred de voi.
 De te-a rănit Antonio cumva,
 Ar fi dator—așa cum tu veți cere,
 Deplină satisfacție să-ți dea.
 Aș vrea să fiu ales de voi arbitru.
 Dar totuși, Tasso, meriți închisoarea.
 Și cum și ție-ți dau puțin dreptate,
 Voi face-așa, ca legea s'o îmblînzesc.
 Te du acum la tine în odaie,
 Și stai acolo 'n propria ta pază.

TASSO. Aceasta ți-e sentința, prințul meu?
 ANTONIO. Nu vezi în ea blîndețea unui tată?
 TASSO. (căt-re Antonio)
 De-acum nimic cu tine nu mai am.
 (căt-re Alfons)
 Vorbirea ta cea aspră m'osîndește
 Să stai închis, rîpindu-mî libertatea.
 Tu crezi că-î drept. Tăcut și fără murmur,
 Porunca ta supus voi respecta-o.
 Și-atît de noî e-aceasta pentru mine
 C'abia în tine prințu-mî recunosc.

Trad. de C. F.

PE CĂI PIEZIȘE...

— SCIRȚĂ —

Clincăt de clopot... tropot de copite și scirțit de șine îl făcură pe Coduș să se abată din cale... o clipă și sania Grecului trecu ca o vijelie pe lingă el, în glasul sălbatec al surugiului...

Inspăimîntat, își făcu cruce, pironit cîteva clipe în zăpada albă, strălucitoare, care se cernea într'un joc ciudat peste întreaga fire amorțită de vîntul plin de îngheț al Ernei.

— Na... ce era să paț!... Și plecă înnainte...

Zăpada se așternea mereu... un vînt sfielnic se strecura oftînd și vîicărindu-se printre ramurile despuiate ale mestecănilor, luînd vir-tejuri în brațe și înproșcîndu-le într'un gemăt înăbușit...

— Las' că i-o spun eu Grecului... ce mină așa nebunește? murmura bătrînul, răzbind anevoios prin valurile de omăt și groaznica vifor-niță care-î innora vederile...

— Las' că i-o spun eu!... Și privi lung sania care frămînta maldă-rile de omăt, zdrobiîndu-le cu o repeziciune nebună — cit p'aci să mă strivească!; apoi rămase gînditor pînă cînd privirile îi căzură pe niște crengi uscate, frînte de asprimea crivățului...

— Iată ici vreascuri bune... «ia» să le adun!... Cine știe ce pirjol o mai fi și în «ia» noapte!...» și prinse a strînge vreasc lingă vreasc, descinse brîul și trecîndu-l pe dedesuptul rădăcinei, o legă bine, apoi aducînd-o pe umeri, o porni la drum...

Sania se pierdu vederii, afundîndu-se în zarea fumurie... clincătul de clopot amuți, înfrînt de vijelie, iar tropotul cailor se stinse cu cel din urmă răgnet al surugiului.,

— Și cit p'aci să mă strivească sania Grecului, — îngina oftînd moșneagul și ștergîndu-și cu podul palme ciucura de ghiață, care i se impletise în barba colilie, răsfiată pe piept, — încă una la ca-tastif!... Am multe cu asta; abia mi-le mai aduc aminte., cite... cite!... Mai an cu bietu'mî cal ăla pripășit prin imăsurile lui, apoi cu procesul ăl de l-a-băgat în groază pe sireacu frate-meu... și pentru ce? pentru o fărîmă de lut... nemaî ajungîndu-i!... Pe urmă zor, nevoie să-mi momească fata și acum...

Un vâl de omăt îl izbi în față... Bătrînul se zvîrcoli să înfrunte tăria, dar povara îl trînti jos, cit p'aci să nu se mai poată scula...

Vîntul sufla din ce în ce mai vijelios, norii deși își scuturau argintul, înălțînd troene mari supt cerul sur, ce prinse să se 'ntunece...

Încet s'a ridicat de jos și sprijinîndu-se într'o ramură de frasin, o porni iarăși la drum murmurînd: — «Ici l'am găsit pe Grec... ici la carpenul ăst cu două tulpine! zor, și nevoie să 'mî sărute fata... Las' c'o ține minte pîrghia din șale!..» și trecu zimbînd, și clătînd din cap la carpenul despîcat în două, a căror ramuri despuiate scîrțiau trist în bătaia vîntului...

— Acum unde s'o fi ducînd Grecul? Ce caută la noi în cătun? și rezezi pașii, frămîntat de un gînd ciudat, ocoli muchea dealului și se pierdu printre răchitele din față, cînd clincătul clopotelor și tropotul surd al cailor îi ajunse pînă la urechi și zări sania înaintînd spre dinsul, apoi de odată surugiul ocoli drumul, luînd-o pe malul eleșteului...

— Nu că trebuie să fie ceva! Și de s'o întors așa de curînd... maș e cineva cu el... Cine o fi de se zvîrcolește într'atit! Iată că aleargă și cineva din urmă! «N'o fi Răducu... că el e!»

Zvirli sarcina după umeri și o porni în goană.

— Răducule ce-i?.. Smărăndița... Grecul!.. Și căzu mototol, zdrobit de durere între troienele de omăt...

Băiatul alerga ca o vijelie în urma lor, gemînd și țîpînd, iar dintre răchitele pleșuve, alți doi se iviră călărînd și pocnînd din pistoale..., zorînd aprig în urma Grecului... prin troienele ce sclipiau cu scînteeri de sulii, supt bolta întunecată, ciuruită de stele...

Uluit surugiul privi în urmă, dar deodată se simți lovit peste obraji, scăpă frîul din mîni, iar copila se prăvăli în zăpada strălucitoare, pe cînd caii speriați porniră într'o fugă nebună, pe căi piezișe, afundîndu-se în pădurea întunecată, pe unde străbătea pînă departe urlet surd înfiorător și puncte scinteietoare de foc.

REVISTA GENERALA

Polemica cu d. Stere.

D. Stere nu are o bună memorie dacă susține în nr. din urmă al V. R. că *eu* am încheiat polemica cu d-sa. Pare-mi-se că d-sa spusese că va mai aștepta pînă ce concepția mea «metafizică» se va lămurii mai bine. Dar sînt de mult obișnuit cu felul d-sale de a *ceti* articolele adversarilor și de a le *cita* cum îi vine la socoteală ca să-i presinte «bătuți» de veșnic spiritualele argumente ale d-sale, monetă curentă între toate gazețele de partid și democratice-«independente».

În altă parte a revistei d-sale, d. Stere zice că «la întrebarea» d-sale care sînt dar *frunțașii firești* eu aș fi declarat că asta este «o taină» și că după «zece (!) luni de discuții» nu l-am crezut demn de «împărtășanie». Tot d-sa adaogă că aici e «nodul cheștiunii», și cum eu n'am discutat cheștiunea, *soluția*, imediat la porunca d-sale,—d-sa numește articolele mele «un ritual misterios».

Apoi pare-mi-se că d. Stere pînă azi nu mi-a răspuns nimic la a *mea* întrebare, la un alt «nod al cheștiunii»: cum împacă d-sa liberalismul cu socialismul destructiv al *tuturor* libertăților? A declarat numai că are să scrie special despre acest nod al cheștiunii. Eu nu i-am mai dat zor. Aștept însă și voi mai aștepta. De ce dar d-sa vrea să mă silească să răspund imediat eu la al d-sale «nod al cheștiunii»? De ce răstoarnă pozițiunile polemice? De ce își bate joc de mine? De ce intervertește spusele mele zicînd că aș fi declarat că cheștia frunțașilor firești ar fi o «taină»? De ce face spirit fără duh vorbind de «rit misterios»?

D. Stere, care a dus «polemica» d-sale la rubrica «Miscellanea», putea să-și închipuiască, ca «om civilizată», că mai ales nu am să discut asemenea cheștiunii cardinale, aici, la a *noastră* rubrică pentru «Miscellanea»? Numai așa, ca să-i fac hatîrul d-sale de aristocrat, mîndru și desprețuitor al ideilor altora?

Se mai plînge d-sa că aș fi «slobozit» pe «subalternii mei» ca să-l injure. Iarăși o idee seniorială a d-sale, îmbrăcată într'o formă foarte «urbană» — în democrația d-sale verbală, ca să nu zic în verbiajul d-sale democratic. Afle d. Stere că la această revistă nu sînt stăpîni, autoritari și subalterni. Vor fi la alte reviste, nu la noi. — Mai afle apoi că oamenii civilizați nu se «slobod» — unii pe alții; expresia aceasta nu se întrebuintează în limba romînească despre oameni; și este foarte trist, cînd un profesor universitar la o facultate de drept «sloboade» — în public — asemenea pilde de «urbanitate» și estetică democratică.

Cît pentru discuție, să fie d-sa incredințat, că orîi carî ar fi cauzele pentru care d-sa «nu va mai discuta», cu mine, cum declară, voi discuta eu «democrația» d-sale, orîi cît ar căuta d-sa să încurce, pe cei desorientați, cu cheștia sufragiului universal din Ungaria. Dacă ar cunoaște cheștia Romînilor de peste munți mai bine, nu ar invoca asemenea argumente zdrobitoare pentru toată teoria — d-sale.

AUREL C. POPOVICI.

O cugetare ce nu se va publica în «Neamul Romînesc»

Mulți învățați cunosc istoria lumii dar puțin pricep învățăturile ei. De aceea sînt în lume așa de puțin oameni politici, și demagogi așa de mulți. De aceea se face așa de rar politică *istorică* și atît de des politică *isterică*.